ERMENİSTAN'IN SİYASİ YÖNELİMİ ÜZERİNE İKİ FARKLI YAKLAŞIM: TOPRAK İDDİALARI VE 'GERÇEK ERMENİSTAN'

Tuğçe TECİMER

-

Analiz No : 2026 / 46

09.10.2026

20 Eylül 2026 tarihinde diasporanın radikal militan kesimini temsil eden The California Courierda, *Pashinyan Makes Anti-Armenian Statements At International Conference in Yerevan* başlığıyla yayımlanmış olan yazıda, Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyanın 17 Eylülde Erivanda düzenlenen *Comprehensive Security & Resilience 2026* konferansındaki [1] açıklamaları sert bir dille eleştirilmiştir. [2] Paşinyanın Azerbaycanla yürüttüğü barış süreci, anayasa değişikliği tartışmaları ve tarihi meselelere yaklaşımı üzerinde duran yazıda başbakanın izlediği politikaların Ermenistanın ulusal çıkarlarıyla çeliştiğini ileri sürülmüştür. Ancak yazının asıl dikkat çekici yönü, Paşinyanın diplomatik tercihlerine yönelik eleştiriden ziyade, Ermenistanın geleceğine ilişkin ortaya koyduğu siyasi anlayıştır. Özellikle Muş ve Van üzerinden yürüttüğü tartışma, diasporadaki bazı çevrelerde etkili olan tarihi haklar söylemi ile Paşinyanın *Gerçek Ermenistan* yaklaşımı arasındaki ayrılığı görünür kılmıştır.

Yazıda temel itiraz noktaları, Paşinyanın Azerbaycan karşısında fazla taviz verdiği anayasa değişikliğine ilişkin tutumu ve toprak iddialarını geri plana ittiği yönündedir. İlaveten bir tarih öğretmeninin öğrencilerine büyüdüklerinde *Muş ve Vanı kurtarmaları* gerektiğini söylediğine ilişkin anlatı da gündeme getirilmiştir. Bu örnek üzerinden savunulan düşünce açıktır: Ermeniler, geçmişte kaybettiklerini düşündükleri topraklara ilişkin iddialarından vazgeçmemeli, gelecekte değişebilecek jeopolitik koşulların bu toprakları yeniden kazanma fırsatı yaratabileceği ihtimalini korumalıdır.

Tam da bu noktada, yazının temel yaklaşımını sorgulamak gerekmektedir. Bir toplumun geçmişini hatırlaması ile geçmişte kaybedildiği düşünülen toprakları gelecekte yeniden elde etmeyi siyasi bir hedef olarak benimsemesi aynı şey değildir. Yazının değerlendirmesi, bu iki alan arasındaki sınırı belirsizleştirmiştir.

Paşinyanın *Gerçek Ermenistan* söylemi, ülkenin geleceğini geçmişe dayalı toprak iddialarına ilişkin söylemlerden ziyade mevcut devletin sınırları, egemenliği ve güvenliği

üzerinden tanımlama arayışını yansıtmaktadır. Düşüncenin temelindeki stratejik tercih açıktır: Ermenistanın geleceğini geçmişte kaybedildiği düşünülen toprakların yeniden kazanılması gibi uluslararası alanda geçerliliği olmayan bir hayale bağlamak yerine, bugün sahip olunan tarihi nedreti ve kıymeti bilinmesi gereken bağımsız bir Ermeni devletinin varlığını güvence altına almak.

The California Courierın itirazı ise farklı bir anlayışa dayanmaktadır. Söz konusu anlayışa göre geçmişe dayalı toprak iddialarına ilişkin söylemlerden vazgeçilmemeli; gelecekte değişebilecek jeopolitik durumlar, bu toprakların yeniden kazanılması için bir fırsat yaratabilmelidir. Bu yaklaşım, diasporadaki bazı çevrelerin geçmişteki topraklara ilişkin anlatıları yalnızca kültürel belleğin bir parçası olarak değil, geleceğe yönelik ulusal hedeflerin de dayanağı olarak değerlendirdiğini göstermektedir. Elbette buradaki sorun, kültürel belleğin korunması değildir. Toplumların geçmişini araştırması, kültürel mirasını yaşatması ve deneyimlerini gelecek kuşaklara aktarması doğal bir tutumdur. Ancak bu faaliyetlerin günümüzde Türkiyenin egemenliği altındaki topraklara yönelik siyasi hedeflerle birleştirilmesi farklı bir meseledir. The California Courierın yaklaşımı, tam da bu ayrımın yeterince gözetilmemesi nedeniyle eleştiriye açıktır. Geçmişin unutulmaması gerektiği düşüncesinden hareketle gelecekte toprakların yeniden kazanılması ihtimalini savunmak, geçmişe dayalı aidiyet anlatılarını güncel siyasetin sürekli bir hedefi hâline getirme riski taşımaktadır. Oysa bir devletin ulusal çıkarları kurgusal mağduriyet iddiaların korunmasıyla değil, mevcut koşullarda güvenliğini sağlayabilmesi ve komşularıyla sürdürülebilir ilişkiler kurabilmesi vb. hususlarla ilgilidir.

Yazıda Muş ve Van meselesinin öne çıkması tesadüf değildir. Bu iki şehir, Ermeni kültürel belleğinde önemli bir yere sahiptir. Ancak bir topluluğun belirli bir bölgeyle tarihi, kültürel veya siyasi bağlarının bulunması ile söz konusu bölgenin günümüzde o topluma ait olması gerektiğini savunmak birbirinden farklı meselelerdir. Bir tarih öğretmeninin öğrencilerine Muş ve Vanın tarihini anlatması, bu bölgelerdeki kültürel mirası incelemesi veya geçmişte yaşanan olayları ele alması tarih eğitiminin bir parçasıdır. Buna karşılık öğrencilere büyüdüklerinde bu toprakları kurtarmaları gerektiğinin söylenmesi, tarihin geleceğe dönük siyasi bir hedefle ilişkilendirilmesi anlamına gelmektedir. Elbette tek bir öğretmene atfedilen bir söz üzerinden Ermenistandaki bütün eğitim sistemini veya Ermeni toplumunun düşünce yapısını değerlendirmek mümkün değildir. Bununla birlikte bir ifadenin dile getirilme özgürlüğünün bulunması, onun dayandığı siyasi hedefin eleştiriden muaf tutulmasını gerektirmemektedir. Yazı, Paşinyanın öğretmen hakkındaki açıklamasına müdahale etmesini eleştirirken aynı zamanda öğretmene atfedilen sözün arkasındaki toprak hedefini de savunmuştur. Bu tutum, ifade özgürlüğü ile belirli bir siyasi düşüncenin benimsenmesi arasındaki farkı göz ardı etmektedir. Bir öğretmenin düşüncesini açıklama hakkını savunmak olağan olmakla beraber çocukları Türkiye Cumhuriyetinin meşru topraklarını gelecekte telafi etmeleri gereken bir görev olarak görmeye yönlendirmek sağlıklı bir yaklaşım olarak değerlendirilemez. Bununla birlikte söz konusu yaklaşımın Ermenistanın uzun vadeli çıkarlarına ne ölçüde hizmet edeceği de sorgulanmalıdır. Gelecek kuşaklara komşu ülkenin topraklarını telafi etme görevi yükleyen bir anlatı, düşmanlık üzerinden bir kültürel bellek oluşturma hususunda etkili olabilir; ancak aynı zamanda komşularla ilişkilerin normalleşmesini zorlaştıran bir siyasi beklentiyi ve güvensizliği de kuşaklar boyunca kalıcı hale getirerek pekiştirebilmektedir.

Muş ve Van tartışması, yalnızca Ermenistanın iç siyasi gündemiyle sınırlı değildir. Toprak iddialarının güncel siyasi hedeflerle ilişkilendirilmesi, Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin geleceğini de doğrudan ilgilendirmektedir.

Türkiye açısından belirleyici mesele, Ermeni toplumunun tarihsel hafızasını koruması değil, bu belleğin güncel egemenlik iddialarına dönüştürülmesidir. Tarih çalışmalarının yürütülmesi, kültürel mirasın korunması ve geçmişin akademik çerçevede tartışılması, iki ülke arasındaki normalleşme çabalarıyla çelişmek zorunda değildir. Nitekim Türkiye, tarih komisyonu kurulması ve iki ülkenin ortak tarihinin araştırılması gerektiği hususunu defalarca dile getirmiştir. Buna karşılık, geçmişte kaybedildiği düşünülen toprakların gelecekte yeniden kazanılması gerektiği fikrinin siyasi bir hedef olarak korunması, mevcut sınırların kalıcı biçimde kabul edilip edilmediğine ilişkin soru işaretleri yaratabilmektedir. Bu durum, Azerbaycanın Ermenistan Anayasasında toprak iddiası olarak yorumladığı ifadelerin çıkarılması gerektiği yönündeki talebini, Türkiyenin karşı karşıya kaldığı benzer sorunlar bağlamında bir kez daha gündeme getirmekte ve bu talebe yönelik gerekçeleri güçlendirmektedir.

Bu açıdan *Gerçek Ermenistan* söylemi, tarihsel kimlik ile mevcut devletin çıkarları arasındaki ilişkiyi yeniden tanımlama girişimi olarak değerlendirilebilir. Ne var ki söylemin ne ölçüde kalıcı olacağı, yalnızca başbakanın açıklamalarıyla değil, Ermenistanın somut dış politika tercihleriyle anlaşılacaktır.

Sonuç olarak toplumların geçmişlerini hatırlaması, kültürel miraslarını yaşatması olağandır. Fakat bunların günümüzdeki sınırların değiştirilmesine yönelik sürekli bir siyasi beklentiye dönüştürülmesi, hem uluslararası hukukun temel ilkeleri hem de bölgesel barışın gereklilikleri açısından sorunludur. Ermenistanın geleceği bakımından asıl mesele, kültürel belleğin korunup korunmayacağı değil, bu hafızanın mevcut devletin güvenlik ihtiyaçlarıyla nasıl bağdaştırılacağıdır. The California Courier, geçmişte kaybedildiği düşünülen topraklara ilişkin iddiaları ulusal çıkarın bir parçası olarak muhafaza etmeye odaklanırken, bu yaklaşımın Ermenistanın mevcut güvenliği ve komşularıyla ilişkileri üzerindeki olası olumsuz etkilerini yeterince dikkate almamaktadır. Güney Kafkasyada kalıcı barışın sağlanması, kurgusal mağduriyet anlatılarına takılıp kalmak yerine, bölgesel iş birliğinin ve istikrarın güçlendirilmesine odaklanmayı gerektirmektedir. Ermenistanın uzun vadeli çıkarları da mevcut devletin güvenliğini pekiştiren ve bölgede öngörülebilir ilişkilerin kurulmasına zemin hazırlayan bir politikanın benimsenmesiyle daha tutarlı biçimde gözetilebilecektir.

[1]Armenias Foreign Policy and Security Stances Must be Based on an Internationally Recognized, Legitimate Framework: Prime Minister, *The Prime Minister of the Republic of Armenia,* 17 September 2026, https://www.primeminister.am/en/press-release/item/2026/09/17/Nikol-Pashinyan-Conference/

[2] Harut Sassounian, Pashinyan Makes Anti-Armenian Statements At International Conference in Yerevan, *The California Courier,* 20 September 2026, https://www.thecaliforniacourier.com/pashinyan-makes-anti-armenian-statements-at-international-conference-in-yerevan-by-harut-sassounian/

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: TECİMER, Tuğçe. 2026. "ERMENİSTAN'IN SİYASİ YÖNELİMİ ÜZERİNE İKİ FARKLI YAKLAŞIM: TOPRAK İDDİALARI VE 'GERÇEK ERMENİSTAN'." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2026 / 46. Ekim 09. Erişim Ekim 27, 2026. https://www.avimbulten.org/public/tr/Analiz/ERMENISTAN-IN-SIYASI-YONELIMI-UZERINE-IKI-FARKLI-YAKLASIM-TOPRAK-IDDIALARI-VE-GERCEK-ERMENISTAN

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır